

Suuri kertomus silloin ja nyt

Isäni kekkoslaisuus teroitti kummasti nuoren miehen mieltä helsinkiläisessä koulu- ja opiskeluympäristössä. Se herätti kiinnostukseni Suomen ja Neuvostoliiton suhteisiin ja laajemmin kansainvälisiin asioihin. Vanhempani tilasivat *Dagens Nyheteriä* ja Saksalaisen koulun oppilaana jäin *Der Spiegelin* koukkuun. Halusin myös lukea venäjää, mutta Saksalaisen lukion kielivaihtoehdot olivat ranska ja latina.

Koin Pariisin toukokuun 1968 hieman myöhästyneenä kesäkuussa, mutta sitä intensiivisemmin ranskalaisen tyttöystävän kanssa, ja Vanhan valtaus vahvisti perusskeptisyyteni ideologioita kohtaan. Ylioppilaspolitiikka vei minut opetusministeriöön, josta otin kesäksi 1971 palkatonta virkavapaata opiskellakseni venäjää Leningradissa. Palasin kotiin vakuuttuneena siitä, että Suomi ja Kekkonen tiesivät mitä tekevät.

Suomen selviytyminen, jota rajantakainen todellisuus niin vahvasti korosti, oli se **Suuri kertomus, narratiivi**, joka puhutteli nuorta miestä. Siksi hain Ulkoministeriöön syksyllä 1971.

Kekkosen demystifointi

Hyvältä esimieheltä oppii paljon, huonolta vielä enemmän. Molempia on vuosien varrella riittänyt. Minulla oli onni saada työskennellä Keijo Korhosen alaisuudessa useampaan otteeseen. Näin jälkeempäin ajatellen Keijon tärkein opetus nuorelle virkamiehelle oli **Kekkosen demystifointi**. Se oli 1970-luvun Suomessa tuiki tarpeellista realismia, jota Keijo mielellään kutsui uusrealismiksi. Jari Tervon ”Myyrässä” Keijo virittää lauseenvastikkeita itärajalle – laittamattomasti sanottu. Nämä opit mielessä lähdin avustajana Moskovaan ja varakonsulina Leningradiin. Erityisesti 1970-luvun Leningrad, maailman suurin provinssikaupunki, oli minulle ratkaiseva kokemus, *a formative experience*. Sillä tiellä olen yhä, nyt elinkeinoelämän palveluksessa.

”Vi segrade, men ni vann!”

Tullessani Moskovaan lähettilääksi loppuvuodesta 2000 puhe venäläisen kirjailijaystäväni kanssa kääntyi, kuten niin usein Venäjällä, sotaan ja hän kiteytti lopputuleman sanaleikkiin: *”My pobedili, no vy vygrali!”* (Me voitimme, mutta te voititte [rauhan]!) Venäjänkielessä, kuten ruotsissa on kaksi ”voittaa” verbiä – *pobedit/segra* ja *vygrat/vinna* – ”Vi segrade, men ni vann!”.

Terästynyt narratiivi

Neuvostoliiton hajottua ja rajan auettua silloinen Rajavartiolaitoksen päällikkö, kenraaliluutnantti Matti Autio totesi osuvasti, että nyt vasta meidän työemme alkaa. Suomi oli oppinut mestarillisesti käsittelemään jähmettynyttä Neuvostoliittoa. Poliitikassa Suomen oli pelattava Neuvostoliiton säännöillä, mutta kaupassa Suomi nojasi omaan järjestelmäänsä ja rikastui.

Neuvostoliiton hajoaminen muutti tilanteen yön yli. Mutta uuden Venäjän synty ei suinkaan muuttanut Suomen **narratiivia**, päinvastoin se terästi sitä. Nyt oli edettävä uudella tavalla ja nopeasti, sekä Baltiassa että Brysselissä ja varmistettava asemat Moskovassa. Sitä ennen Suomi oli palauttanut Pariisin rauhansopimuksen rajoittaman suvereniteettinsa irtisanomalla yksipuolisesti rauhansopimuksen sotilaalliset määräykset syksyllä 1990, pari viikkoa ennen Saksojen yhdistymistä ja täysivaltaisuuden palautumista. ”Operaatio PAX” on esimerkki presidentti Koiviston johtajuudesta, kyvystä tehdä päätöksiä, kun tilanne sitä vaatii.

Hämärtynyt narratiivi

EU-jäsenyys räjäytti tajuntamme ja laajensi horisonttiamme. Suomelle ja suomalaisille avautui ”*vidare vyer*” kuten Osmo Jussila luonnehti suomalaisen eliitin maailmankuvan avautumista keisarillisessa Pietarissa 200 vuotta sitten.

Geopoliittisen eristäytyneisyyden päättyminen oli vapauttavaa. **Suuri kertomus** voi tuntua menneisyyden tarinalta, kun selviytymisen haaste ei enää ole eksistentiaalinen, mitä Suomen kohtalo brutaalin Neuvostoliiton naapurina yhä oli nuoren miehen mielestä 1970-luvulla. Tämä on tietenkin harha. Haasteet ovat uusia ja laajempia, mutta **narratiivi** on yhä sama.

Vaara on olemassa, että **Suuri kertomus** hukkuu Euroopan rutiineihin, jolloin muoto ohittaa sisällön, proseduuri substanssin. Silloin byrokratia ottaa vallan ja työllistää itse itsensä – *all formula, no substance*. Tätä on syytä kavahtaa. Siihen ei Suomella ole koskaan varaa. Immanuel Kantin lupaama Ikuinen rauha ja sen mukana päättyvä historia kun ei ota tullakseen.

Kirjoittaja on *East Office of Finnish Industries Oy*:n toimitusjohtaja ja entinen Moskovan- ja Berliinin-suurlähettiläs.